

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра менеджменту та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

(за матеріалами Вінницького міського суду Вінницької області, м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти
2 курсу, групи ПУА-21з(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
заочної форми навчання

Аліни ГОЛОВАНЮК

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Ірина СЕМЕНЮК

Гарант освітньої програми
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина НІКОЛІНА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	7
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІННИЦЬКОГО МІСЬКОГО СУДУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	16
2.1. Організаційна характеристика діяльності Вінницького міського суду Вінницької області	16
2.2. Особливості та виклики здійснення правосуддя в умовах воєнного стану	24
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	33
3.1. Шляхи та методи вдосконалення системи судового адміністрування в умовах викликів сьогодення	33
3.2. Обґрунтування запропонованих методів	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Тема «Особливості судового адміністрування в умовах воєнного стану» є надзвичайно актуальною з огляду на сучасну ситуацію в Україні, викликану широкомасштабною збройною агресією та введенням воєнного стану.

По-перше, воєнний стан створює специфічні умови, в яких судова система змушена адаптуватися до нових викликів. Важливо дослідити, як саме змінюються принципи та процеси судового адміністрування, включаючи роботу судів у небезпечних зонах, евакуацію судових установ, забезпечення безпеки суддів та персоналу, а також захист прав громадян в умовах війни.

По-друге, під час воєнного стану доступ до судів може бути обмеженим через фізичне знищення інфраструктури, переміщення громадян, а також загальну небезпеку для життя. Актуально дослідити, як можна забезпечити право громадян на справедливий суд у таких умовах, зокрема через використання цифрових технологій (електронний суд, відеоконференції тощо).

По-третє, судова система повинна враховувати специфічні норми права, які діють у період воєнного стану. Це стосується як розгляду кримінальних справ, пов'язаних із воєнними злочинами, так і цивільних спорів, що виникають у зв'язку з бойовими діями. Судді стикаються з новими правовими викликами, такими як порушення прав людини під час воєнних дій, конфіскація майна, відшкодування збитків тощо.

По-четверте, в умовах війни кількість судових справ може значно зрости через зростання кількості конфліктів, пов'язаних із захистом прав і свобод громадян, а також через масові випадки порушень прав власності, житлових питань, соціального забезпечення. Це ставить питання про ефективність судового адміністрування та здатність судової системи опрацьовувати таке навантаження.

По-п'яте, суди мають діяти в умовах обмежених ресурсів, коли частина працівників може бути мобілізована або евакуйована, а також через можливе знищення матеріально-технічної бази. Тому актуальним є питання забезпечення безперервної роботи судів, включаючи дистанційні методи розгляду справ і цифрові засоби комунікації.

По-шосте, воєнний стан загострює питання про захист прав людини. У цей період важливо забезпечити доступ до правосуддя для тих, чий права були порушені через воєнні дії. Особливо це стосується правових інструментів захисту мирного населення, переселенців та військовослужбовців.

По-сьоме, Україна повинна дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини, навіть в умовах воєнного стану. Актуальним є вивчення, як судова система враховує міжнародні зобов'язання та співпрацює з міжнародними інституціями у справі розслідування та судового переслідування за воєнні злочини.

Таким чином, тема «Особливості судового адміністрування в умовах воєнного стану» є надзвичайно актуальною, оскільки вона стосується збереження функціонування правової системи в умовах надзвичайних ситуацій. Аналіз цих аспектів допоможе зрозуміти, як можна покращити адміністрування судів, забезпечити доступ до правосуддя та захист прав громадян навіть у найскладніших умовах.

Різні аспекти організації судоустрою в Україні висвітлювали у своїх працях такі вчені, як Н. Бабяк, Г. Блінова, В. Валько, М. Вишневський, І. Богомазова, О. Грень, Н. Грищенко, В. Городовенко, С. Гнатюк, А. Дігтяр, О. Дудченко, Я. Золотарьова, О. Калашник, О. Калужна, Ю. Кіцул, Г. Кравчук, Р. Куйбіда, О. Курило, В. Куценко, Л. Москвич, С. Ніколайчук, А. Стрижак, М. Фоміна та ін.

Гіпотеза дослідження базується на припущення, що воєнний стан значно впливає на судове адміністрування, зокрема на організаційні процеси, ресурсне забезпечення, процесуальні терміни, доступ до правосуддя та

ефективність судової системи, що потребує адаптації існуючих процедур та підходів для забезпечення належного функціонування судів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей судового адміністрування в умовах воєнного стану.

Відповідно до вказаною мети, необхідно виконати наступні *завдання*:

- дослідити теоретико правові аспекти судового адміністрування в умовах воєнного стану;
- дослідити організаційну характеристику діяльності Вінницького міського суду Вінницької області;
- визначити особливості та виклики здійснення правосуддя в умовах воєнного стану;
- охарактеризувати шляхи та методи вдосконалення системи судового адміністрування в умовах викликів сьогодення;
- дати обґрунтування запропонованих методів.

Об'єктом дослідження є процес судового адміністрування в умовах воєнного стану в Україні, зокрема функціонування судової системи та організація судових процесів у період кризових обставин.

Предметом дослідження є особливості організації та здійснення судового адміністрування у Вінницькому міському суді Вінницької області в умовах воєнного стану, включаючи специфічні процедури, правила та практики, які були впроваджені або змінені для забезпечення належного функціонування суду.

Під час проведення дослідження були використані загальні та спеціальні *методи*, якими користуються сучасні суспільно-політичні та юридичні науки. Зокрема, використано філософські, абстрактно-логічні методи (аналіз, синтез), історико-правовий, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та ряд інших загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти у сфері регулювання судової діяльності, науково-аналітичні статті зарубіжних

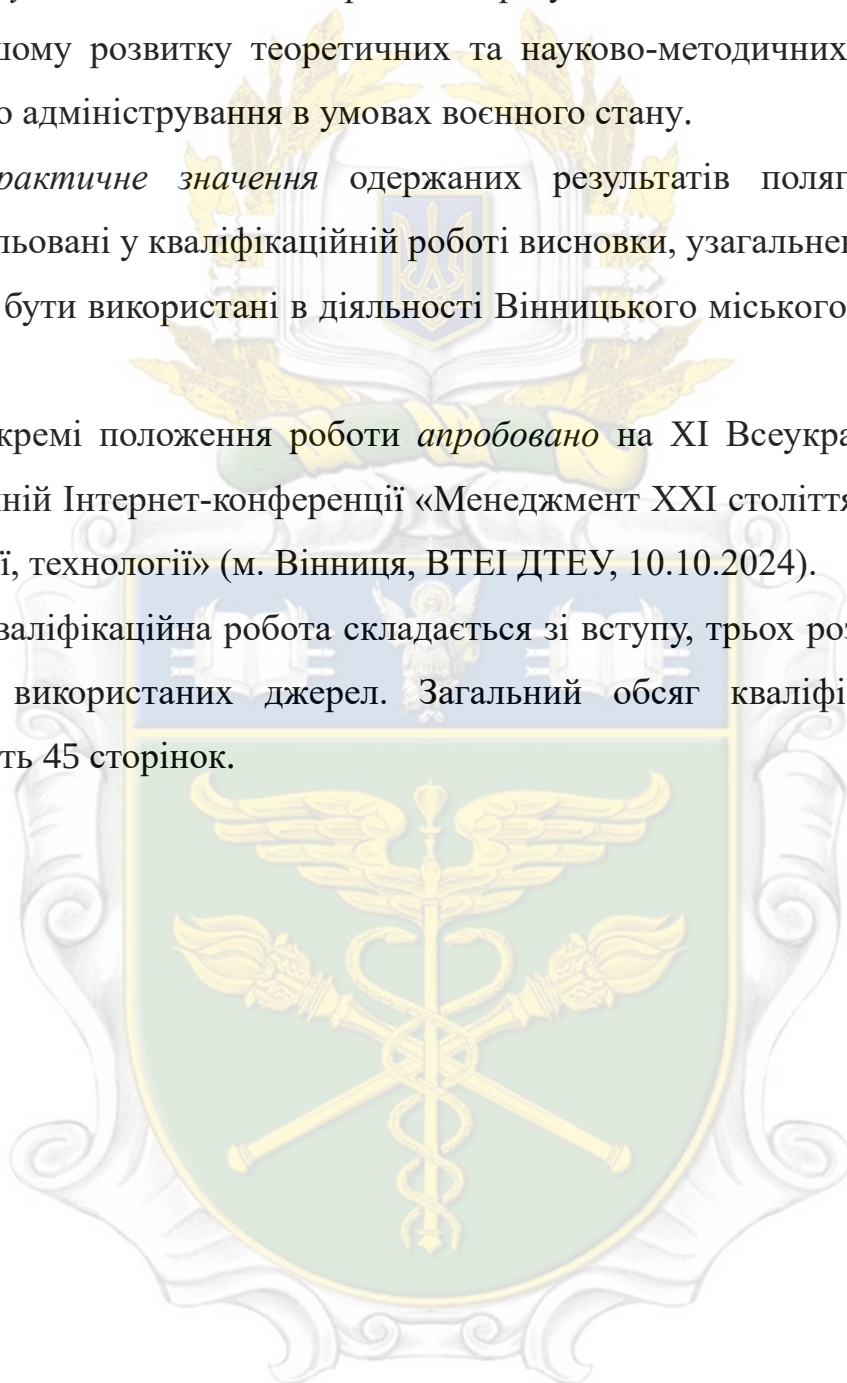
та вітчизняних авторів, що стосуються теми дослідження, офіційний веб-сайт та документи, що регламентують діяльність Вінницького міського суду Вінницької області.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в подальшому розвитку теоретичних та науково-методичних положень щодо судового адміністрування в умовах воєнного стану.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у кваліфікаційній роботі висновки, узагальнення та пропозиції можуть бути використані в діяльності Вінницького міського суду Вінницької області.

Окремі положення роботи *апробовано* на XI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 10.10.2024).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збільшення навантаження на суди, як загальносвітова тенденція, впровадження у їх діяльність нових технічних засобів та інформаційних ресурсів, а також постійне зростання кількості справ створює необхідність вдосконалення внутрішньої організації діяльності судів, пошуку більш ефективного функціонування судової системи. У зв'язку з цим діяльність апарату судової влади все більше ускладнюється. У радянський період органи судової влади не відрізнялися значною складністю, суди, як правило, були невеликі за своєю структурою. Так, типовим для 70–80 рр. був суд, у складі якого було від 1 до 3 суддів. На сьогодні чисельна кількість працівників суду значно збільшилась, однак головну роль в ефективному функціонуванні судової системи відіграє не тільки збільшення кількості суддів та працівників апарату суду, вдосконалення законодавства, прагнення до високих правових стандартів, а й ефективне адміністрування елементами судової системи. І в першу чергу, говорячи про адміністрування у судах, мова йде про осіб, наділених адміністративними повноваженнями, а саме про голову суду та керівника апарату суду. Також слід зазначити, що адміністрування у суді в сучасному розумінні почало формуватися при запровадженні спеціальної посади «судового адміністратора».

В Україні посаді «судового адміністратора» відповідає посада керівника апарату суду, яка є новим явищем. Так, лише з 2005 року практично всі суди, у яких працювало п'ять і більше суддів, отримали можливість відповідно до ст. 130 Закону України «Про судоустрій України», ввести до штатного розпису суду посаду керівника апарату. Таким чином, здійснено спробу звільнити голів судів від невластивих їм адміністративно-господарських обов'язків.

Необхідно зазначити, що у судових системах зарубіжних країн посади такого роду існують на різних рівнях і мають різні назви – адміністратор суду штату, адміністратор суду першої інстанції, керівник апарату суду, секретар суду, координатор суду, старший консультант з кадрових питань, керівник служби пробації, керівник окружної адміністративної служби, керівник районної адміністративної служби – це лише декілька можливих варіантів.

Особливої уваги заслуговує досвід США у сфері становлення правового статусу адміністратора суду, оскільки ця країна є родоначальником в запровадженні посади керівника апарату суду та сучасної концепції адміністрування в суді.

Інститут судового адміністрування в США. Court Toulis – критерії оцінювання успішності судів першої інстанції. У США існує модель чіткого розподілу функцій між суддями і адміністративним персоналом, а також між головою суду і адміністратором суду. Мова йде про те, що функції, які не є суддівськими за своєю природою і не обов'язково мають виконуватися суддями, в максимально можливій мірі передаються іншим працівникам суду, включаючи секретарський персонал. За таких умов головний суддя замість того, щоб витрачати більшість свого часу на вирішення адміністративних та управлінських питань, делегує основну частину відповідних адміністративних функцій керівнику апарату суду, який фактично стає партнером голови суду.

Вже в 1906 р. Роско Паунд, відомий юрист та майбутній професор права, закликав до уніфікації судових систем на рівні штатів та запровадження посади судового адміністратора, діяльність якого мала б контролюватись суддями, а не посадовими особами інших місцевих органів чи окремими політиками, однак тільки в 40-х роках минулого століття він зміг здійснити аналіз практики в цьому напрямі, яка проявилась в якості окремих експериментів та оприлюднити його результати.

До 1960-х років переважала система місцевих виборів суддів та секретарів судів. Становлення професії судового адміністратора відбувалося в

контексті загального руху, спрямованого на уніфікацію судової системи і виведення її за межі впливу виконавчої гілки влади. Посада адміністратора суду першої інстанції вперше з'явилася лише у 1957 р., і це був суд м. Лос-Анджелес, але для того, щоб ця посада з'явилася в більшості судів США, мало пройти ще кілька десятиріч.

В 1974 р. Американська асоціація правників видала оновлену версію Стандартів для сфери судового управління. Сьогодні ці стандарти, затверджені та запроваджені.

Зараз судові адміністратори США наділені всім спектром адміністративних функцій, включаючи функцію нагляду за роботою всіх інших працівників суду (працівників канцелярії, стенографістів і секретарів суду).

У США відповідальність за поточне управління роботою суду, включаючи управління роботою персоналу, покладається на судових адміністраторів.

У США діє система диференційованого підходу до розподілу судових справ. у. Згідно з американською системою диференційованого розподілу справ, різні досудові стадії проходження справи (які зазвичай включають обов'язкову процедуру медіації) організуються працівниками суду – в той час, як суддя практично не має жодного контакту з матеріалами справи до дати її першого слухання у суді.

Важливою функцією судового адміністрування в США є забезпечення ефективності суду та перевірка ефективності суду. Серед інструментів, які використовуються для цього є Court Tools – кількісні інструменти вимірювання ефективності суду, запроваджені у 2005 р. Документ, затверджений Національним суддівським центром, являє собою 10 критеріїв вимірювання ефективності судів, серед яких наступні:

- 1) Доступність та справедливість – рейтинг суду щодо можливості доступу до нього громадянами, а також справедливого та рівного відношення до них;

2) Рейтинг вирішення справ – відношення у відсотках справ, що вирішилися судом до всіх справ, що надійшли до суду;

3) Час на вирішення – відсоток справ з усього їх числа, що були будь-яким чином вирішені в межах встановленого часу;

4) Час очікування справою – кількість днів від початку справи до початку її розгляду;

5) Точність судових засідань – кількість судових засідань, що були проведені в день, у якій були призначені (тобто, не були перенесені). Фактично, дотримання графіку судових засідань;

6) Надійність та цілісність документів по справі – процент документів по справам, що можуть бути знайдені та надані у встановленні стандарти часу;

7) Зібрані грошові покарання – відсоток зібраних грошових покарань в рамках встановлених строків;

8) Ефективне використання присяжних – комплексний показник, що включає кілька під-показників, серед яких, наприклад, відсоткова кількість відібраних та кваліфікованих присяжних по відношенню громадян, що потенціально можуть бути присяжними;

9) Задоволеність працівників суду – рейтинг судів за оцінками їх працівників стосовно місця роботи та відносин між персоналом та управлінням суду;

10) Вартість розгляду справи – середня вартість розгляду однієї справи.

Система судового адміністрування в Україні є невід'ємною частиною функціонування судової влади, яка забезпечує організаційну, фінансову, матеріально-технічну та кадрову підтримку діяльності судів. Вона спрямована на забезпечення належного управління судовою системою, ефективне використання ресурсів і створення умов для справедливого та своєчасного розгляду справ.

Найбільш доцільним і змістовним є визначення судового адміністрування як різновиду соціального управління, що поєднує в собі

ознаки державного управління і самоуправління та включає діяльність з організаційного управління судами, організаційного забезпечення функціонування судів відповідно до Конституції і законів України. Інакше кажучи, судове адміністрування - це організація та координація роботи суду. Якісне здійснення адміністрування неможливе без визначення мети управлінської діяльності.

Головна мета судового адміністрування полягає в забезпеченні належних умов для справедливого відправлення правосуддя та винесення суддями своєчасних, чітких і добре обґрунтованих рішень, які є зрозумілими як для учасників справ, так і для широкого загалу. Досягнення цієї мети передбачає послідовне виконання менш масштабних завдань, кожне з яких заслуговує окремого розгляду. Ці завдання охоплюють: 1) зведення до мінімуму обсягу несуддівських (або суто адміністративних) функцій, які виконують судді, шляхом забезпечення належного виконання цих функцій працівниками апарату суду. Не менш важливим аспектом цього завдання є те, що роботою працівників апарату суду мають керувати професійні судові адміністратори (керівники апарату), в той час як голова суду здійснює тільки загальний нагляд за роботою адміністративного апарату суду, а не займається вирішенням всіх управлінських та адміністративних питань особисто; 2) забезпечення максимальної доступності суду для користувачів та відвідувачів, у тому числі за рахунок запровадження такої моделі, згідно з якою відвідувачі суду розглядаються як клієнти, які звертаються до суду з метою отримання необхідних їм послуг правосуддя; 3) забезпечення максимально ефективної роботи всіх підрозділів та служб судів шляхом реорганізації та автоматизації робочих процесів.

Судове адміністрування – це цілеспрямована практична діяльність осіб, які займають адміністративні посади в певному суді, що передбачає керування конкретним, окремим елементом судової системи (судом), і полягає в технологічному процесі підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень, направлених на забезпечення належного

функціонування суду з метою забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Ефективне забезпечення судочинства полягає в управлінні ресурсами [1, с. 49].

І. Голосніченко визначає «судове адміністрування» як підзаконну цілеспрямовану організуючу діяльність, направлену на задоволення потреб суду як організації, що здійснює юрисдикцію, не втручаючись у вирішення питань процесу підготовки і розгляду конкретних справ [2, с. 128].

Взагалі питання судового адміністрування в Україні вперше постало під час проведення так званої – малої судової реформи після прийняття у лютому 2002 року Закону України – Про судоустрій України. На виконання вимог даного Закону 29 серпня 2002 року було видано Указ Президента України № 780/2002 – Про Державну судову адміністрацію України, як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що здійснює організаційне забезпечення діяльності судів [3].

Головна мета судового адміністрування полягає в забезпеченні належних умов для справедливого відправлення правосуддя та винесення суддями своєчасних, чітких і добре обґрунтованих вироків, які є зрозумілими як для учасників справ, так і для широкого загалу. Досягнення цієї мети передбачає послідовне виконання менш масштабних завдань, кожне з яких заслуговує окремого розгляду. Ці завдання охоплюють: 1) зведення до мінімуму обсягу несуддівських (або суто адміністративних) функцій, які виконують судді, шляхом забезпечення належного виконання цих функцій працівниками апарату суду. Не менш важливим аспектом цього завдання є те, що роботою працівників апарату суду мають керувати професійні судові адміністратори (керівники апарату), в той час як голова суду здійснює тільки загальний нагляд за роботою адміністративного апарату суду, а не займається вирішенням всіх управлінських та адміністративних питань особисто; 2) забезпечення максимальної доступності суду для користувачів та відвідувачів, у тому числі за рахунок запровадження такої моделі, згідно з якою відвідувачі суду розглядаються як клієнти, які звертаються до суду з

метою отримання необхідних їм послуг правосуддя; 3) забезпечення максимально ефективної роботи всіх підрозділів та служб судів шляхом реорганізації та автоматизації робочих процесів [4].

Отже, враховуючи вищезазначене можна стверджувати, що природу управлінських процесів, що відбуваються в суді, більш точно передає поняття «адміністрування в суді», яке означає цілеспрямовану практичну діяльність осіб, які займають адміністративні посади в певному суді, що передбачає керування конкретним, окремим елементом судової системи (судом), і полягає в технологічному процесі підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень, спрямованих на забезпечення належного функціонування суду з метою забезпечення ефективного здійснення правосуддя.

Перейдемо до розгляду системи судового адміністрування в Україні.

Головним органом у системі судового адміністрування, який займається організаційно-технічним забезпеченням діяльності судів є Державна судова адміністрація України (ДСАУ).

Державна судова адміністрація України виконує такі функції:

- забезпечення матеріально-технічних умов для роботи судів.
- організація фінансового забезпечення судів, включаючи розробку та реалізацію бюджетів судів.
- забезпечення судів необхідними ресурсами (технічним обладнанням, програмним забезпеченням, матеріалами тощо).
- контроль за ефективним використанням державних коштів у судовій системі.
- забезпечення функціонування електронних судових систем, таких як Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС).

Вища рада правосуддя (ВРП) є ключовим органом, що займається питаннями суддівського самоврядування та кадровими питаннями. Її основні функції включають:

- призначення суддів на посади та звільнення їх.

- прийняття рішень про переведення суддів.
- розгляд дисциплінарних справ щодо суддів.
- захист незалежності суддів і забезпечення умов для їхньої ефективної роботи.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України (ВККС)- орган відповідальний за оцінювання суддів і кандидатів на посади суддів. Його основні завдання:

- проведення конкурсів на зайняття посад суддів.
- оцінка професійної компетенції, моральних якостей і доброчесності кандидатів.
- кваліфікаційне оцінювання суддів на відповідність займаній посаді.

Місцеві, апеляційні та вищі суди- кожен суд в Україні має свою адміністративну структуру, яка включає керівництво суду, суддів та адміністративний апарат. Адміністрація суду забезпечує:

- організацію судових засідань.
- підготовку та обробку судових документів.
- ведення архівів та збереження судової документації.
- координацію роботи суддів і працівників суду для забезпечення ефективної діяльності судової установи.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС)- це ключовий елемент електронного судочинства в Україні. ЄСІТС створена для автоматизації судових процесів і спрощення доступу громадян до правосуддя. Система дозволяє:

- подавати документи до суду в електронному вигляді.
- брати участь у судових засіданнях дистанційно через відеоконференцзв'язок.
- отримувати судові рішення онлайн.
- стежити за станом справ через електронні сервіси.

В умовах війни судове адміністрування стикається з новими викликами:

- забезпечення безпеки суддів і працівників суду.
- адаптація судів до роботи в умовах війни, включаючи використання електронних систем для проведення засідань і ведення документації.
- захист судових будівель і забезпечення резервного копіювання важливої інформації.

Отже, судове адміністрування – це цілеспрямована практична діяльність осіб, які займають адміністративні посади в певному суді, що передбачає керування конкретним, окремим елементом судової системи (судом), і полягає в технологічному процесі підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень, направлених на забезпечення належного функціонування суду з метою забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Ефективне забезпечення судочинства полягає в управлінні ресурсами.

Система судового адміністрування в Україні є комплексною і включає безліч елементів, які забезпечують стабільну роботу судової влади, прозорість судових процесів і ефективність правосуддя. Використання сучасних електронних технологій, контроль за фінансовими ресурсами та постійне підвищення кваліфікації суддів сприяють розвитку судової системи України відповідно до міжнародних стандартів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІННИЦЬКОГО МІСЬКОГО СУДУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Організаційна характеристика діяльності Вінницького міського суду Вінницької області

Вінницький міський суд Вінницької області є одним із важливих елементів судової системи України. Він забезпечує розгляд справ першої інстанції у межах міста Вінниці та частково Вінницької області, розглядаючи цивільні, адміністративні та кримінальні справи.

Суд розглядає справи, що виникають на території міста Вінниці та прилеглих територій. Це включає розгляд різних категорій справ: цивільних (розлучення, спадкові спори, стягнення боргів тощо), адміністративних (порушення правил дорожнього руху, спори з органами державної влади тощо), а також кримінальних справ.

Суд складається з кількох підрозділів, що забезпечують його функціонування:

- Голова суду - відповідальний за загальне керівництво судом, організацію роботи суддів, координацію діяльності всіх структурних підрозділів суду.
- Заступники голови суду - допомагають голові суду в організаційній роботі.
- Судді - основні посадові особи, які здійснюють правосуддя шляхом розгляду справ. Кожен суддя закріплений за певним напрямом справ (цивільні, кримінальні тощо).
- Апарат суду - виконує адміністративні функції, до нього належать секретарі судових засідань, консультанти, канцелярія, служба

діловодства, архів та інші підрозділи, що відповідають за обробку документів та підтримку судової діяльності.

У період воєнного стану суди змушені переглядати пріоритетність розгляду справ. Особлива увага приділяється кримінальним справам, що пов'язані з національною безпекою, тероризмом, військовими злочинами, справах, що стосуються захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, та справах, що стосуються порушення прав людини в умовах воєнного стану, евакуації, примусового переселення.

Вінницький міський суд має чітку структуру, яка включає голову суду, його заступників та колегію суддів. Кожен суддя спеціалізується на певних категоріях справ, що дозволяє ефективніше та швидше здійснювати правосуддя.

Апарат Вінницького міського суду відповідає за організацію та технічне забезпечення судової діяльності. Це включає роботу з документами, підготовку та архівування справ, а також координацію між суддями, сторонами процесу та іншими зацікавленими особами. Крім того, апарат забезпечує облік та контроль за дотриманням строків розгляду справ.

Судді призначаються відповідно до вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пройшовши відповідні конкурсні процедури та затвердження. Крім суддів, у штаті суду є працівники апарату суду, які виконують допоміжні функції для забезпечення ефективної роботи суду.

Вінницький міський суд забезпечує відкритість своєї діяльності для громадськості. Через офіційний вебсайт суду можна отримати інформацію про розклад судових засідань, результати розгляду справ, а також інші публічні документи. Доступ до судових засідань є відкритим, крім тих випадків, коли законодавством передбачено проведення закритих засідань (наприклад, у справах, що стосуються державної таємниці або захисту неповнолітніх).

Вінницький міський суд функціонує на основі відповідного фінансування, яке виділяється з державного бюджету України. Забезпечення

матеріально-технічними ресурсами включає облаштування судових залів, комп'ютерну техніку, системи безпеки та комунікації.

Суд впроваджує сучасні технології для підвищення ефективності своєї роботи. Це включає використання електронного документообігу, доступ до судових рішень в онлайн-режимі та можливість подання документів у електронній формі. Крім того, в суді можуть проводитися дистанційні судові засідання за допомогою відеоконференцзв'язку, що стало особливо актуальним під час воєнного стану та пандемії.

В умовах воєнного стану суд продовжує виконувати свої функції, однак можуть бути внесені певні корективи в його роботу з огляду на безпекові виклики. Це може включати перенесення розгляду справ або зміну порядку роботи суду у зв'язку з можливими загрозами.

Загалом, Вінницький міський суд функціонує як незалежний орган правосуддя, що забезпечує виконання законодавства та захист прав громадян в межах своєї компетенції.

Суд активно використовує систему електронного суду, що дозволяє громадянам подавати документи в електронній формі, слідкувати за ходом судових процесів через електронні сервіси, брати участь у судових засіданнях за допомогою відеоконференцій. Це особливо актуально в умовах пандемії та воєнного стану, коли фізичний доступ до судових приміщень може бути обмеженим.

Як і інші суди України, Вінницький міський суд адаптував свою роботу до умов воєнного стану. Суд приділяє особливу увагу справам, що стосуються безпеки держави, прав громадян під час воєнних дій, а також намагається забезпечити безперервність судового процесу через використання дистанційних засобів. У деяких випадках можливе перенесення розгляду справ або обмеження доступу до суду з міркувань безпеки.

Суд дотримується принципу прозорості в своїй діяльності. Інформація про судові рішення публікується в Єдиному державному реєстрі судових

рішень, а також судові засідання, за можливості, є відкритими для громадськості. Це забезпечує довіру до судової системи з боку населення.

Наведемо базові показники роботи Вінницького міського суду Вінницької області за 2022- 2023 роки. (табл 2.1., табл 2.2.)

Таблиця 2.1. – Базові показники роботи Вінницького міського суду Вінницької області за 2022 рік

№	Показник	Дані за звітний період	
I. Вихідні дані автоматизованої системи діловодства			
I.1	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді на початок звітного періоду	5202	
I.2	Кількість справ та матеріалів, що надійшли на розгляд за звітний період	32919	
I.3	Кількість розглянутих справ та матеріалів за звітний період	33319	
I.4	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді на кінець звітного періоду	4720	
I.5	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді понад один рік на кінець звітного періоду	844	
I.6	Фактична кількість суддів	35	
II. Базові показники			
II.1	Кількість та відсоток справ та матеріалів, загальний термін проходження яких триває понад один рік	844	17,9%
II.2	Відсоток розгляду справ	101,22%	
II.3	Середня кількість розглянутих справ та матеріалів на одного суддю	952	
II.4	Середня кількість справ та матеріалів, що перебували на розгляді в звітний період в розрахунку на одного суддю	1089	
II.5	Середня тривалість розгляду справи (днів)	44	
II.6	Проведення опитувань громадян-учасників судових проваджень		

Продовження таблиці 2.1

II.7	Оприлюднення результатів опитувань громадян-учасників судових проваджень на веб-сторінці суду	
II.8	Рівень задоволеності роботою суду учасниками судового розгляду за результатами опитування. Уніфікована шкала від 1 (дуже погано) до 5 (відмінно)	
II.9	Відсоток громадян-учасників судових проваджень, що оцінюють роботу суду на "добре" (4) та "відмінно" (5)	

Таблиця 2.2. – Базові показники роботи Вінницького міського суду
Вінницької області за 2023 рік

№	Показник	Дані за звітний період	
I. Вихідні дані автоматизованої системи діловодства			
I.1	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді на початок звітного періоду	4542	
I.2	Кількість справ та матеріалів, що надійшли на розгляд за звітний період	43325	
I.3	Кількість розглянутих справ та матеріалів за звітний період	42760	
I.4	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді на кінець звітного періоду	5107	
I.5	Кількість справ та матеріалів, що перебувають на розгляді понад один рік на кінець звітного періоду	564	
I.6	Фактична кількість суддів	33	
II. Базові показники			
II.1	Кількість та відсоток справ та матеріалів, загальний термін проходження яких триває понад один рік	564	11,0%
II.2	Відсоток розгляду справ	98,70%	
II.3	Середня кількість розглянутих справ та матеріалів на одного суддю	1296	

Продовження таблиці 2.2

II.4	Середня кількість справ та матеріалів, що перебували на розгляді в звітний період в розрахунку на одного суддю	1451
II.5	Середня тривалість розгляду справи (днів)	36
II.6	Проведення опитувань громадян-учасників судових проваджень	
II.7	Оприлюднення результатів опитувань громадян-учасників судових проваджень на веб-сторінці суду	
II.8	Рівень задоволеності роботою суду учасниками судового розгляду за результатами опитування. Уніфікована шкала від 1 (дуже погано) до 5 (відмінно)	
II.9	Відсоток громадян-учасників судових проваджень, що оцінюють роботу суду на "добре" (4) та "відмінно" (5)	

Судове адміністрування в умовах воєнного стану зазнає значних змін, зокрема у Вінницькому міському суді Вінницької області. Воєнний стан в Україні вимагає адаптації судової системи для забезпечення безперервного здійснення правосуддя.

Розглянемо особливості роботи суду в таких умовах. По-перше, в умовах воєнного стану змінюється черговість та пріоритетність розгляду справ. Особлива увага приділяється справам, пов'язаним з національною безпекою, злочинами проти держави, а також терміновим кримінальним справам.

По-друге, у багатьох судах, включаючи Вінницький міський суд, впроваджуються обмеження на фізичний доступ громадян до судових засідань. Це робиться для безпеки як працівників суду, так і відвідувачів. Більшість документів подається через електронні засоби зв'язку або поштою.

По-третє, завдяки впровадженню системи електронного судочинства, суди продовжують працювати через відеоконференцзв'язок. Це дозволяє

проводити судові засідання дистанційно, що забезпечує безпеку учасників процесу і зменшує ризики переривання судової діяльності.

По-четверте, військовий стан впливає на наявність кадрових ресурсів, оскільки частина працівників може бути мобілізована або переміщена до інших регіонів. Це може призводити до затримок у розгляді справ або зміни суддівських складів.

По-п'яте, посилюється увага до безпеки інформації та збереження даних судових справ. Суди намагаються мінімізувати ризики кібератак, тому використовуються додаткові заходи захисту електронних систем.

Для цього можуть впроваджуватися такі заходи:

- Обмеження доступу до судових будівель або повне переведення роботи на дистанційний формат.
- Використання захищених каналів зв'язку для обміну документами та проведення судових засідань.
- Підготовка планів евакуації на випадок загроз і напрацювання процедур для швидкого реагування у разі обстрілів чи атак.

По-шосте, в умовах війни можливі зміни у процедурі проведення судових засідань. Це може включати перенесення засідань у більш безпечні місця, швидку зміну планів роботи суду або навіть тимчасове призупинення роботи в екстремальних ситуаціях.

У час воєнного стану важливою є співпраця суду з іншими державними органами, включаючи військові адміністрації, правоохоронні органи та соціальні служби. Це дозволяє ефективніше вирішувати питання, пов'язані з порушенням прав громадян під час бойових дій, евакуацією населення, переселенням та іншими гуманітарними викликами.

Важливою частиною судового адміністрування є інформування громадян про зміни у роботі суду, зокрема щодо графіку роботи, доступу до судових засідань та подачі документів. Для цього використовуються [5]:

- Офіційний сайт суду та соціальні мережі.
- Телефонні та електронні гарячі лінії для консультацій.

Таким чином, ці заходи допомагають забезпечити безперервність роботи судів навіть в умовах воєнного стану, зберігаючи при цьому доступ до правосуддя для громадян.

Вінницький міський суд виконує ключову роль у забезпеченні правосуддя на місцевому рівні, надаючи громадянам доступ до судової системи і забезпечуючи дотримання їхніх прав та інтересів. Сучасні виклики, зокрема, воєнний стан і цифровізація, лише підкреслюють важливість розвитку й адаптації судової системи до нових умов.

Вінницький міський суд у період воєнного стану працює над тим, щоб забезпечити як безпеку, так і доступність правосуддя, зберігаючи основні принципи правової держави навіть у складних умовах війни.

2.2. Особливості та виклики здійснення правосуддя в умовах воєнного стану

В історії більшості країн виникали різні ситуації надзвичайного характеру, коли нормальне функціонування суспільства та держави ставало неможливим. При цьому, конституції різних країн часто передбачають можливість обмеження тих чи інших прав і свобод за надзвичайних обставин. Такими обставинами, коли відбуваються глибокі зміни у всіх сферах життя суспільства, можуть бути агресія іноземної держави, безпосередня загроза життю та безпеці громадян чи конституційному ладу держави (наприклад, спроби захоплення чи присвоєння влади, збройний заколот, масові заворушення, терористичні акти, міжконфесійні та регіональні конфлікти, надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру тощо). У таких випадках запроваджуються передбачені національним законодавством особливі правові (надзвичайні) режими діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств та організацій.

Виходячи з аналізу зарубіжного законодавства і класифікації, що наводиться в юридичній літературі, до таких режимів, зокрема, можна віднести:

- надзвичайний стан (Алжир, Великобританія, Зімбабве, Індія, Ірландія, Канада, Португалія, США, ПАР);
- воєнний стан (Болгарія, Великобританія, Індія, Нідерланди, Польща, Румунія, США, Україна та ін.);
- стан облоги (Аргентина, Бельгія, Бразилія, Угорщина, Венесуела, Греція, Іспанія, Малі, Португалія, Франція);
- стан війни (Бельгія, Італія, Кабо-Верде та ін.);
- стан суспільної небезпеки (Італія);
- стан напруженості (ФРН);
- стан оборони (ФРН, Коста-Ріка, Фінляндія);
- стан загрози (Іспанія); стан готовності (Норвегія) [6].

Слід зазначити, що інститут спеціальних правових режимів (найпоширенішими серед яких є режими надзвичайного й воєнного стану) має глибоке історичне коріння у законодавстві більшості розвинених країн.

Як показали дослідження, виняткові закони, що призупиняють у періоди військової чи іншої небезпеки на певній території дію звичайних законів і наділяють надзвичайними повноваженнями конкретний орган виконавчої влади, займали значне місце вже у Стародавньому Римі.

У середньовічній Європі окремими видами особливих режимів було спочатку стан облоги, а потім надзвичайний і військовий стан, які, однак, тривалий час не регламентувалися спеціальними нормативними актами. Перший закон такого роду був прийнятий у Франції лише 21 жовтня 1789 [7].

На початку й у середині XIX століття законодавство про облоговий (воєнний) стан розвивалося у Європі вже активніше і послідовно, відбиваючи загальний рівень розвитку цивілізації та правової думки на той час.

При цьому загальною рисою всіх особливих режимів (як раніше, так і в даний час) прийнято вважати встановлення підвищеної відповідальності (у

тому числі за законами воєнного часу) за непокору наказам та розпорядженням влади, а також запровадження комплексу обмежень прав громадян та встановлення додаткових обов'язків різного характеру [7].

Нерідко за особливого режиму запроваджувалися спеціальні суди, зокрема надзвичайні трибунали і військові суди, які ведуть судочинство за спрощеними правилами і з норм, які передбачають підвищену відповідальність громадян порушення порядку здійснення надзвичайного (осадного, військового) стану.

Наприклад, на початку Великої французької революції декретом від 10 березня 1793 року було засновано надзвичайний кримінальний суд. Навіть у тому випадку, якщо аналізовані цим судом провини не утворювали складу злочину відповідно до чинним у період у Франції законодавством, які вчинили їх особи за рішенням суду підлягали висилці. Майно ж засуджених до страти передавалося державі «для харчування вдів та дітей» [8].

Характерним прикладом європейського законодавства про облоговий (війський) стан середини XIX століття був прусський закон від 4 червня 1851 року, який передбачав застосування смертної кари не тільки у разі військової небезпеки, а й у мирний час «на випадок повстання за крайньої небезпеки, що загрожує суспільному спокою» із обов'язковим оповіщенням населення.

У межах території облогового стану цей винятковий захід міг застосовуватися за вчинення «навмисного підпалу та повені, відкритого нападу, опору збройною силою». Вчинення менш тяжких злочинів у вигляді поширення хибних чуток, порушення правил поведінки громадян під час облогового стану, підбурювання до непокорі владі та інших правопорушень каралося позбавленням волі. Примітно, що розгляд справ про державну зраду, заколот, опір владі, вбивство, розбій, пограбування, руйнування залізниць та телеграфів, звільнення з-під варти ув'язнених було віднесено до ведення спеціальних військових судів. Це було з тим, що до військовому командуванню переходила як виконавча, а й судова влада. Оскарження вироків військових судів не допускалося, проте засудження до страти

підлягало затвердженню вищим командуванням. Діяльність військових судів припинялася лише зі скасуванням облогового стану [9].

Згідно з французькими законами від 9 серпня 1849 року та від 3 квітня 1878 року, однією з основних ознак режиму облогового стану був розгляд певної категорії кримінальних справ (в основному проти державної безпеки та громадського порядку) стосовно цивільного населення військовими судами відповідно до спеціальних законів військового часу [6].

В Австрії в XIX столітті стан облоги оголошувався імператорами і в цілому мало ті ж основні риси, що і у Франції.

Розглянемо сучасний досвід України щодо роботи судів в воєнний час.

24 лютого 2022 року РФ розпочала повномасштабну війну проти України. Війна торкнулася всіх сфер життя народу та діяльності держави. Проте гарантоване Конституцією України право кожного на судовий захист не може бути зведене нанівець навіть воєнним станом. Тому юстиція в Україні знайшла нові можливості роботи в умовах війни.

Згідно зі ст. 10 Закону України «Про правовий режим військового стану» в період військового стану повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга ст. 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Але, водночас, судова гілка влади також зазнала впливу війни та її наслідків, що внесло свої корективи до процесів здійснення судочинства [10].

Зазначимо, що станом на 24 лютого 2022 року судова система в Україні, враховуючи викладені нами обставини, була змушена діяти залежно від реальних справ. Відсутність продуманих алгоритмів та повноцінного органу, відповідального за належну координацію, висунула на перший план ініціативи Ради суддів України, які, як було зазначено раніше, виявилися важливими для стабілізації судової системи. Того ж дня він прийняв рішення, акцентувавши увагу на наступних ключових моментах:

- робота судів не може бути зупинена;
- безпека людей є першочерговою метою;

– всі органи юстиції повинні розробити плани, які передбачають: заходи щодо збереження особових справ і персональних даних суддів і працівників; списки судових справ, що підлягають евакуації, а також тих, що підлягають знищенню; місця, куди будуть евакуйовані такі документи, та маршрути такого переміщення; питання евакуації інформаційних технологій та збереження даних;

– керівники органів юстиції відповідають за організацію невідкладних заходів; – парламент має оперативно реагувати на необхідність законодавчого забезпечення сталого функціонування судової системи;

– влада має забезпечити інформаційну безпеку суддів та обмежити доступ громадськості до реєстрів, що містять інформацію про них;

– суб'єктам, відповідальним за формування Вищої ради юстиції, якнайшвидше сформувати її склад;

– при Раді суддів України створено оперативний штаб.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, веденням активних бойових дій та тимчасовою окупацією деяких територій, частина судів у Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Чернігівській, Харківській та Херсонській областях призупинили свою діяльність. Внаслідок чого відповідними розпорядженнями Голови Верховного Суду «Про зміну територіальної підсудності судових справ за умов військового стану», враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час військового стану, територіальну підсудність судових справ, що розглядалися у цих судах, було змінено [11].

Наведена інформація свідчить про те, що організація роботи українських судів у воєнний час базується на двох основних постулатах демократичного суспільства:

1. Людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека є найвищою цінністю. Право на життя є природним і невід'ємним правом кожної людини.

2. Конституційне право людини на судовий захист визначає безперервність здійснення правосуддя в державі.

Безперервність здійснення правосуддя забезпечує та сама мережа судів, що діяла до війни. Це гарантується конституційною заборонаю на створення спеціальних і надзвичайних судів.

Таким чином, питання про те, чи безпечно для людей здійснювати правосуддя на тій чи іншій території тим чи іншим судом, стало визначальним при прийнятті ефективних рішень щодо організації роботи судів в умовах війни. Адже різна інтенсивність бойових дій на різних територіях зумовила неоднорідність спроможності українських судів здійснювати правосуддя.

Дійсно, сьогодні стало можливим диференціювати суди за місцезнаходженням на ті, що знаходяться:

- на окупованих територіях;
- у районах, де ведуться бойові дії;
- на «прифронтових» територіях;
- в умовно безпечних районах.

У перших двох випадках здійснення правосуддя неможливе ні в якій формі. У випадку, коли суди розташовані на «прифронтових» територіях, залежно від конкретної ситуації суди:

- працюють, але не проводять відкритих судових засідань; – не працюють;
- працюють у штатному режимі.

Попри «проблему територій» та непридатність приміщень, усі суди України об'єднувала спільна проблема нестачі суддівського персоналу, яка загострилася під час війни. Якщо до її початку в Україні було понад 2000 вакантних посад і спостерігалася тенденція до звільнення досвідчених суддів¹¹, то під час війни ця проблема загострилася через мобілізацію суддів до військових частин, а також переміщення суддів в інші регіони України та за кордон.

Отже, ключовими в організації роботи судів України під час війни стали дві проблеми:

- 1) «проблема територій» – фактор об'єктивного характеру;
- 2) «кадрова проблема» – фактор суб'єктивного характеру.

Під час воєнного стану в Україні судове адміністрування зазнає значних змін, оскільки держава повинна адаптувати судову систему до умов надзвичайної ситуації.

Розглянемо правові аспекти судового адміністрування під час воєнного стану:

По-перше, згідно з Конституцією України та Законом України «Про правовий режим воєнного стану», функціонування судової системи під час воєнного стану не зупиняється. Однак можуть бути внесені зміни в організацію роботи судів для забезпечення безпеки суддів, учасників процесу та працівників судової системи. Деякі суди можуть тимчасово припинити свою роботу або перенести судові засідання в інші регіони.

По-друге, воєнний стан може змінити порядок визначення підсудності та юрисдикції судів. В окремих випадках справи можуть передаватися до інших судів через неможливість розгляду в певному регіоні. Наприклад, через окупацію або активні бойові дії суди в цих регіонах можуть не функціонувати належним чином.

По-третє, під час воєнного стану діють обмеження деяких прав і свобод, але це не стосується права на судовий захист та справедливий судовий розгляд. Судові процедури повинні залишатися справедливими, неупередженими та відповідати вимогам Конституції. Утім, певні процесуальні права можуть бути обмежені у зв'язку з надзвичайними обставинами, наприклад, затримання особи без рішення суду може продовжуватись на довший період.

По-четверте, судове адміністрування в умовах воєнного стану може включати тимчасову зміну розкладу роботи суду, скорочення кількості працівників, дистанційну роботу та інші зміни в організації роботи суду.

Введення воєнного стану також впливає на судову документацію, строки розгляду справ та комунікацію між судовими установами.

По-п'яте, під час воєнного стану особливу увагу приділяють розслідуванню та судовому розгляду воєнних злочинів. Це злочини, що вчиняються військовими або пов'язані з бойовими діями, такі як мародерство, вбивства цивільного населення, тортури тощо. Такі злочини підлягають розгляду в спеціалізованих військових судах або цивільних судах, уповноважених розглядати такі справи.

По-шосте, держава може ухвалювати додаткові закони та підзаконні акти для врегулювання судового адміністрування в умовах воєнного стану. Наприклад, можуть бути прийняті спеціальні законодавчі акти, що врегульовують діяльність судів на окупованих територіях, або щодо впровадження нових процедур для захисту прав і свобод громадян у надзвичайних умовах.

Загалом, в умовах воєнного стану важливо забезпечити безперервність роботи судової системи, захист прав громадян та адаптацію судових процедур до нових викликів, пов'язаних із безпекою та захистом держави.

Таким чином, у період воєнного стану суди України продовжують роботу, але з певними особливостями:

1. Зміна територіальної підсудності справ. 03.03.2022 Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» щодо зміни підсудності судів» № 2112-IX [12].

2. Передача матеріалів судових справ. Верховний суд України дав рекомендації судам, які перебувають на території активних бойових дій: за наявності можливості, справи, що розглядаються, мають бути передані іншим судам. Насамперед, це стосується тих справ, які перебувають у провадженні суддів, та резонансних справ: матеріалів кримінальних проваджень, у яких людина тримається під вартою; виробництв щодо

неповнолітніх; проваджень з особливо тяжких злочинів; інших справ, розгляд яких може мати важливе значення для прав учасників процесу.

3. Особливості режиму роботи судів у період дії воєнного стану залежить від того, яка ситуація склалася в регіоні, де цей суд розташований.

Отже, в історії вже напрацьований певний досвід роботи судів в воєнний час. Досвід, набутий Україною з початку російської агресії, показав, що судова система будь-якої держави повинна бути готова до різних сценаріїв. Його центральні органи мають розробити протоколи оперативного реагування на зміни обстановки та формалізувати алгоритм роботи судів в умовах воєнного стану. Ці протоколи мають передбачати евакуацію судів, збереження та передачу судових матеріалів до інших судів, безпеку суддів та працівників суду. За українським досвідом, під час війни доцільно децентралізувати повноваження судового управління та акумулювати їх «на місцях», а саме надати такі повноваження головам конкретних судів, що дозволяє оперативно реагувати на ситуацію відповідно до змін умов і потреб. Судова система у воєнний час має бути гнучкою та уникати надмірного формалізму. Має бути злагоджена та оперативна комунікація з парламентом, який має швидко змінювати законодавчу базу для судочинства відповідно до етапу розвитку війни.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Шляхи та методи вдосконалення системи судового адміністрування в умовах викликів сьогодення

До 70-х років XX століття суди в США та в країнах Західної Європи розглядали виключно як заклади, де відправляють судочинство. З часом довелося визнати, що суди мають управлінську і кадрову політику, внутрішню організаційну структуру, а тому стикаються з проблемами управління, як і інші організації. Ці проблеми можна і треба вирішувати, вдосконалюючи судову систему.

В Україні в перше десятиліття незалежності взагалі управління в судовій системі опинилося поза увагою. Не секрет, що українська судова система отримує дуже обмежене фінансування для підготовки кадрів, враховуючи загальну кількість судів і судового персоналу. За таких обставин природно, що українська влада віддала пріоритет підготовці з питань права та ухвалення судових рішень. Проте проблеми управління та адміністрування не менш важливі.

За останні декілька років ситуація почала покращуватися. В Україні намітився значний прогрес у напрямку набору якісного персоналу для роботи в судах різних інстанцій. Суди потребують хороших працівників – компетентних, сучасних, професійних, етичних та відданих справі.

Організаційно-кадрове забезпечення судоустрою полягає у формуванні висококваліфікованого суддівського корпусу, кадрового резерву, утворення і запровадження системи професійної підготовки та перепідготовки суддів і працівників апарату судів [13].

Належна професійна підготовка кандидатів на посаду судді та суддів є неодмінною умовою здійснення компетентного судочинства. Така підготовка

є також гарантією незалежності та безсторонності суддів, важливою умовою поважного ставлення суспільства до судової влади. Для реалізації кадрової політики створена Національна школа суддів України, яка розробила Концепцію національних стандартів суддівської освіти в Україні [14].

НШСУ з метою організації та здійснення співпраці з іншими органами та установами, що опікуються проблемами судоустрою укладає різні нормативноправові акти. Співпраця відбувається на основі взаємного обміну інформацією і досвідом у рамках проведення спільних науковопрактичних заходів (круглих столів, конференцій, тренінгів тощо) [15]. Як приклад можна навести наступні нормативно-правові акти, які НШСУ підписала останнім часом: Меморандум про співробітництво між Тренінговим центром прокурорів України та Національною школою суддів України; Меморандум про співпрацю між Національною школою суддів України та Службою судової охорони; Меморандум про співпрацю між Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торговопромисловій палаті України та Національною школою суддів України; Договір про співробітництво між Національною школою суддів України та Державним навчально-науковим закладом післядипломної освіти «Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ»; Меморандуму про співпрацю між Національною школою суддів України та Науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності Національної академії правових наук України; Меморандум про співпрацю між Національною школою суддів України та Національним агентством з питань запобігання корупції; Меморандум про співпрацю між Національною школою суддів України та Національною академією прокуратури України тощо [16].

Однак на всі зусилля щодо підготовки кандидатів на посаду суддів, перевантаженість суддів залишилася одною з основних проблем, що впливає на ефективність роботи суддів і потребує невідкладного вирішення [17]. Щодо запровадження ДАСУ повноцінного уніфікованого обліку судового навантаження для судів усіх інстанцій та юрисдикцій з розробленням

відповідних методик, то роботу вже розпочато. На виконання рішення XV чергового з'їзду суддів України Державна судова адміністрація України за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» із залученням міжнародних експертів здійснює заходи щодо проведення дослідження з вимірювання навантаження на суддів та визначення граничної чисельності суддів у судах. На сьогодні триває узагальнення експертами отриманих результатів [18].

Отже, будь-яка державна структура, тим більше така гілка влади, як судова, має потребу в адмініструванні. У судовій системі поряд із суддями працюють тисячі працівників апарату, без яких неможливе відправлення правосуддя. Це помічники суддів, секретарі судового засідання, консультанти, спеціалісти, судові розпорядники та інші працівники, роботу яких очолює керівник апарату суду. Від злагодженої роботи апарату суду, професійної грамотності його працівників, дотримання ними етичних норм поведінки та трудової дисципліни залежить у цілому стан відправлення правосуддя, позитивний імідж судових установ, а тому питання судового адміністрування були й залишаються в числі найактуальніших.

Реалізація судової реформи, перехід суспільства до інформаційного та соціально-правова спрямованість нашої держави створили умови, які викликають потребу в заміні методів адміністрування суду. Судочинство в умовах сьогодення вимагає впровадження новітніх методів у забезпеченні його здійснення та адаптацію застарілої системи організації здійснення правосуддя до умов сучасного життя з його численними соціальними, правовими, економічними та інформаційними змінами і перетвореннями.

Як визнано в «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» [19], судове адміністрування потребує змін й реформування у питаннях планування бюджету, управління фінансами тощо. З цією метою для реформування вказаних питань були залучені міжнародні експерти. Наприклад, Програма USAID «Нове правосуддя» надає підтримку судовій владі щодо підвищення

ефективності фінансової системи організації судоустрою в Україні. Так, Програма залучає вітчизняних та міжнародних експертів для здійснення аналізу й вдосконалення механізмів формування судових бюджетів, фінансового менеджменту, внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту. Налагоджені й узгоджені механізми та процедури, які відповідають українському законодавству і ґрунтуються на кращих міжнародних практиках, сприятимуть ефективнішому функціонуванню судової системи [20].

Говорячи про фінансову систему організації судочинства, на перше місце виходять питання фінансового забезпечення суддів. Адже, згідно з пунктом 6.1 Європейської хартії про статус суддів (Рада Європи, 1998 рік) рівень винагороди, що виплачується суддям за виконання їхніх професійних обов'язків, повинен бути таким, щоб вони відчували себе захищеними від тиску при прийнятті рішення і в роботі загалом, щоб не було впливу на їхню незалежність та неупередженість. Оплата праці суддів повинна відповідати їхній професії та посадовим обов'язкам, а також бути достатньою, що захистити їх від припад, через які можна впливати на їхні рішення. Мають бути гарантії збереження належної оплати праці на випадок хвороби, відпустки по догляду за дитиною, а також гарантування виплат у зв'язку з виходом на пенсію, які мають відповідати попередньому рівню оплати їх праці. Однак рівень оплати праці повинен встановлюватися у світлі соціальної ситуації в країні та бути порівнюваним із рівнем окладу для вищих державних посад. Оплата праці має ґрунтуватися на загальних стандартах та визначатися за об'єктивними та прозорими критеріями, а не на основі оцінки ефективності роботи кожного конкретного судді (пункт 45 Доповіді Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо незалежності судової системи, частина I: незалежність суду, (Венеція, 12-13.03.2010)) [21].

Фінансове забезпечення суддів, відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів», відбувається виключно із

державного бюджету. Так, із державного бюджету за бюджетною програмою «Формування суддівського корпусу та контроль за його діяльністю» (КПКВК 5981010) за загальним фондом у сумі 133292,7 тис. гривень [22, с. 7].

Але, наприклад, що стосується підготовки, підвищення кваліфікації суддів, працівників апарату суддів тощо, то їх фінансування може здійснюватися за кошти міжнародних організацій. Так, наприклад, за допомоги Уряду Канади, який надав 5,7 млн. канадських доларів на реалізацію проєкту «Освіта суддів – для економічного розвитку», було підготовлено понад 600 викладачів для НШСУ, 17 навчальних курсів для суддів, запроваджено систему онлайн-навчання [23], що дозволило не витрачати державні кошти на ці види діяльності.

Отже, фінансове забезпечення організації судоустрою в Україні полягає в адмініструванні фінансових ресурсів (бюджетних та позабюджетних), створенні фінансових механізмів та процедур, які відповідають міжнародним стандартам, що сприятимуть ефективному функціонуванню судоустрою.

Для належного забезпечення системи організації судоустрою в Україні приймаються програмні документи на рівні держави та на рівні органів місцевого самоврядування. Що стосується загальнодержавних документів то як приклад необхідно зазначити «Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» [19], яка була затверджена Указом Президента від 20.05.2015 р. № 276/2015. Де одним із її завдань було вказано на необхідність «оптимізації методології розпорядження бюджетними коштами, організаційних форм і діяльності органів суддівського врядування, що забезпечить підвищення незалежності судової влади в цілому та дасть змогу чітко розмежувати повноваження кожного органу; наділення органів суддівського врядування чітко визначеними повноваженнями щодо гарантування незалежності суддів, забезпечення діяльності судів та суддів і представництва їх інтересів;

наділення органів суддівського врядування повноваженнями із представництва судової гілки влади в цілому» [19].

На регіональному рівні також органи місцевого самоврядування приймають нормативно-правові акти програмного характеру. Так, наприклад, на підставі Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Конвенції ООН «Про захист прав людини і основоположних свобод», Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затвердженої Указом Президента України №361/2006 від 10.05.2006 р., Стратегії розвитку «Вінниця - 2020», затвердженої рішенням Вінницької міської ради від 30.08.2013 р. №1405, Статуту територіальної громади міста Вінниці, затвердженого рішенням Вінницької міської ради від 29.10.2010 р. №2975 була розроблена «Програма організаційного забезпечення діяльності судів м. Вінниці на 2015 – 2020 роки».

Програма включає:

1) створення в судах належних умов для громадян та юридичних осіб, які беруть участь в судових процесах (проведення капітального та поточного ремонту будівель, облаштування залів для очікування, санітарнотехнічних вузлів, гардеробів тощо); - створення умов для участі в судових засіданнях людей з обмеженими фізичними можливостями;

2) інформаційне забезпечення діяльності суду та інформування населення міста через електронні та друковані засоби масової інформації про діяльність судів, порядок звернення до судів, оплату судового збору, про внесення змін до норм процесуального законодавства;

3) здійснення благоустрою прилеглих до судів територій (тротуари, лавки, сміттєві контейнери, майданчики для паркування автомобілів тощо);

4) забезпечення комфортних умов перебування в органах правосуддя мешканців і гостей міста та як наслідок складення у них позитивного враження про місто [24].

Таким чином, механізм зовнішнього організаційного забезпечення діяльності судів – це сукупність дій уповноважених державою суб'єктів, спрямованих на створення й підтримку належного стану функціональності судоустрою, реалізованих у межах фінансових процедур (отримання, розподіл, використання коштів із державного бюджету на здійснення правосуддя), укомплектування судів кадровими ресурсами (добір та призначення на посаду судді), надання матеріально-технічних ресурсів [24].

Щодо створення системи організації судоустрою України та її забезпечення в умовах проведення судової реформи необхідно відмітити про принциповий відхід від класичної форми організації та перехід до цифрової.

Одним із способів покращеного забезпечення судоустрою є здійснення компютеризації в судах, що забезпечить поступовий перехід від паперового до електронного діловодства, що у свою чергу створить умови для економії бюджетних коштів та часу. Необхідно завершити процес обладнання судів технічними засобами фіксації процесу, а також створити єдину судову інформаційну мережу, яка міститиме, зокрема, правову базу даних, бланки судової документації, базу даних судової практики (державний реєстр судових рішень), електронну бібліотеку. Згодом у судах мають бути створені електронні архіви судових справ, де зберігатиметься документація у справі, результати фіксації судового процесу з наступним об'єднанням їх в єдину мережу з наданням доступу учасникам процесу до матеріалів їхніх справ через Інтернет [24].

Сьогодні поступово відбуваються суттєві зрушення, пов'язані з електронним правосуддям. Багато що реалізовується вперше не тільки в Україні, а також у світі: з'являються інноваційні рішення для врегулювання спорів, зокрема в режимі онлайн; функціонують стартапи, які також спрощують доступ до правосуддя. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» питання реалізації електронного правосуддя покладено на Державну судову адміністрацію України. Електронний суд є підсистемою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), роботу якої

забезпечує Державне підприємство «Інформаційні судові системи» [25]. Підставою для розробки ЄСІТС є рішення Ради суддів України №8 від 09.02.2007р. «Про виконання Програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи на 2004 – 2006 роки і щодо створення Єдиної судової інформаційної системи».

Тестову експлуатацію підсистеми «Електронний суд» розпочато 22 грудня 2018 року відповідно до наказів Державної судової адміністрації України: від 22 грудня 2018 року №628 «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах», від 26 квітня 2019 року №429 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 22.12.2018 № 628 до переліку пілотних судів додано Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду». В свою чергу дослідну експлуатацію підсистеми «Електронний суд» та модулю «Електронний кабінет» розпочато 01 червня 2020 року відповідно до Наказу Державної судової адміністрації України від 01 червня 2020 року №247 «Про запровадження в дослідну експлуатацію підсистем «Електронний суд» та «Електронний кабінет» [26].

Зараз через Електронний суд зареєстрований користувач може звертатись до всіх місцевих та апеляційних судів. Згодом, має бути додано також можливість звернення до Верховного Суду. Вже налаштовано обмін процесуальними документами (надсилання та отримання документів) між учасниками судового процесу. Учасники судового процесу можуть онлайн подавати до суду процесуальні документи (позовні заяви, клопотання тощо). Інформація про доставку документа, його реєстрацію та інші відомості надсилаються до електронного кабінету автора в автоматичному режимі. Також можна сплатити судовий збір онлайн. Проте багато інших функцій наразі перебувають на стадії розробки [27].

Після повноцінного впровадження підсистеми «Електронний суд» передбачають, що буде усунуто проблему надіслання сторонам матеріалів справи, залежність від поштових послуг, потребу у витрачанні часу на черги

в канцелярії судів і на ознайомлення з матеріалами справи в суді, оскільки це можна буде зробити будь-де, маючи доступ до електронного кабінету, а розгляд справ у судах помітно пришвидшиться. Проте, найімовірніше, на практиці виникатимуть і проблемні питання в діяльності Електронного суду. По-перше, це пов'язано з технічною неспроможністю завантажувати й надсилати документи, у тому числі підписані за допомогою ЕЦП, які матимуть обсяг понад 20 МБ (у діяльності адвокатів доволі часто такі документи займають понад установлені обмеження). По-друге, видається доволі складним процес ще додаткового сканування й надіслання учасникам справи додатків до процесуальних документів, особливо якщо це складні справи, які містять величезний обсяг документів. Окремою проблемою, на нашу думку, стане технічна спроможність зберігання вказаної інформації у відповідних електронних системах. У зв'язку з відсутністю належного фінансування в повному обсязі система не зможе запрацювати найближчі два роки, оскільки гостро постає проблема належного захисту інформації й зберігання великого обсягу електронних файлів. Також необов'язковість упровадження для учасників судового процесу Електронного суду не вирішує питання зручності, оскільки певні учасники можуть не володіти відповідними навичками, а отже таким учасникам необхідно буде все одно надсилати відповідну поштову кореспонденцію [128].

Таким чином, у результаті проведеного дослідження маємо змогу констатувати, що система організації судоустрою в Україні та її забезпечення – це законодавчо встановлений порядок створення, реорганізації, ліквідації, фінансування та забезпечення організаційно-технічними ресурсами судових органів та установ, процедури призначення та звільнення суддів і встановлені умови реалізації гарантованого їм права вступу до структур із самоврядуванням, а також регламентування поведінки суддів, учасників і суб'єктів судового провадження, забезпечене мірами примусу у разі порушення. Окремі методи і їх обґрунтування ми більш детально розглянемо на наступних етапах нашого дослідження.

3.2. Обґрунтування запропонованих методів

Вдосконалення системи судового адміністрування є актуальним завданням в умовах сучасних викликів, таких як воєнний стан, економічна нестабільність, пандемія та технологічні зміни. Для того, щоб система судочинства залишалася ефективною, прозорою та відповідала потребам громадян, необхідно застосовувати комплексний підхід до її модернізації.

Розглянемо декілька основних шляхів і методів вдосконалення судового адміністрування:

1. Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження цифрових технологій у судочинство. Це включає:

- Електронний суд (e-court)- впровадження електронного документообігу дозволяє подавати позови, звернення та інші документи онлайн, що значно скорочує час розгляду справ і знижує навантаження на працівників суду [29].
- Відеоконференції- проведення судових засідань у дистанційному режимі з використанням технологій відеозв'язку дозволяє проводити судові процеси навіть у випадках, коли особиста присутність неможлива (наприклад, через воєнний стан або карантин).
- Автоматизація розподілу справ- для забезпечення неупередженості судового процесу автоматизована система розподілу справ серед суддів гарантує об'єктивність і знижує ризики корупції.

2. Зменшення бюрократії та підвищення ефективності.

Для підвищення оперативності судового адміністрування можна впровадити такі кроки [30]:

- Оцифрування архівів- перехід від паперових до електронних архівів дозволить швидше отримувати доступ до справ, що прискорить судові процеси.

- Автоматизація процесів управління справами- впровадження інформаційних систем для моніторингу строків розгляду справ і контролю за виконанням судових рішень зменшить кількість помилок і спростить роботу суддів та апарату суду.

- Модернізація документообігу- автоматизовані системи можуть скоротити час на підготовку та обробку документів, що важливо в умовах високого навантаження на суди.

3. Підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату суду.

Система судочинства залежить від компетентності та кваліфікації її працівників. Для покращення якості судового адміністрування важливе постійне навчання та підвищення кваліфікації: організація семінарів, тренінгів та курсів для суддів і працівників суду дозволить їм бути в курсі сучасних правових і технологічних змін та застосування кращих світових практик може допомогти вдосконалити національну систему судочинства. Зокрема, це стосується організації роботи судів у надзвичайних умовах (під час пандемії, воєнних дій тощо) [1].

4. Покращення доступу до правосуддя.

Для того, щоб система судочинства була доступною для громадян, потрібно зосередитися на покращенні інформаційної доступності, а саме створення зручних та зрозумілих онлайн-ресурсів для інформування громадян про їхні права, судові процедури та рішення суду, а також спрощення судових процедур: спрощення подання позовів, зменшення кількості бюрократичних процедур для громадян та спрощення доступу до судової допомоги.

5. Антикорупційні заходи.

Корупція є одним із найбільших викликів для судової системи. Важливими методами її подолання є [32]:

- Запровадження прозорих процедур- цифровізація, автоматизація розподілу справ і публічний доступ до рішень судів допомагають мінімізувати можливості для корупційних дій.

- Посилення контролю за фінансовою прозорістю- регулярний аудит і перевірка діяльності суддів та працівників суду можуть сприяти більшій підзвітності й прозорості.

6. Адаптація судової системи до надзвичайних ситуацій. Воєнний стан, пандемії та інші кризи вимагають від судової системи гнучкості та готовності до роботи в умовах надзвичайної ситуації:

- Резервні плани- розробка планів щодо функціонування судів під час кризи, включно з евакуацією судів або їхньої роботи у віддаленому режимі.
- Скорочення строків розгляду термінових справ- у надзвичайних ситуаціях пріоритетом є розгляд справ, пов'язаних із життєво важливими питаннями (наприклад, захист прав у разі порушень під час воєнних дій).

7. Модернізація інфраструктури судів. Покращення фізичної інфраструктури судів, включаючи судові зали, архіви та технічне обладнання, також є необхідним для підвищення якості судового адміністрування [33]:

- Оновлення обладнання- забезпечення сучасними технологіями, зокрема комп'ютерною технікою, засобами комунікації та безпеки.
- Доступність судів для людей з обмеженими можливостями- створення умов для комфортного доступу всіх громадян до судових засідань.

8. Залучення громадськості та підвищення прозорості. Прозорість судової системи забезпечується не лише через відкритість судових засідань, а й через залучення громадських організацій до моніторингу судових процесів, а також через вільний доступ громадян до судових рішень через онлайн-системи сприяє підвищенню довіри до судової влади.

Таким чином, вдосконалення системи судового адміністрування потребує комплексного підходу, спрямованого на цифровізацію, зниження бюрократичного навантаження, підвищення прозорості та адаптацію до викликів сьогодення, таких як воєнний стан і нові технологічні реалії.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, судове адміністрування – це цілеспрямована практична діяльність осіб, які займають адміністративні посади в певному суді, що передбачає керування конкретним, окремим елементом судової системи (судом), і полягає в технологічному процесі підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень, направлених на забезпечення належного функціонування суду з метою забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Ефективне забезпечення судочинства полягає в управлінні ресурсами.

1. Система судового адміністрування в Україні є комплексною і включає безліч елементів, які забезпечують стабільну роботу судової влади, прозорість судових процесів і ефективність правосуддя. Використання сучасних електронних технологій, контроль за фінансовими ресурсами та постійне підвищення кваліфікації суддів сприяють розвитку судової системи України відповідно до міжнародних стандартів.

2. Вінницький міський суд виконує ключову роль у забезпеченні правосуддя на місцевому рівні, надаючи громадянам доступ до судової системи і забезпечуючи дотримання їхніх прав та інтересів. Сучасні виклики, зокрема, воєнний стан і цифровізація, лише підкреслюють важливість розвитку й адаптації судової системи до нових умов.

Вінницький міський суд у період воєнного стану працює над тим, щоб забезпечити як безпеку, так і доступність правосуддя, зберігаючи основні принципи правової держави навіть у складних умовах війни.

3. В історії вже напрацьований певний досвід роботи судів в воєнний час. Досвід, набутий Україною з початку російської агресії, показав, що судова система будь-якої держави повинна бути готова до різних сценаріїв. Його центральні органи мають розробити протоколи оперативного реагування на зміни обстановки та формалізувати алгоритм роботи судів в

умовах воєнного стану. Ці протоколи мають передбачати евакуацію судів, збереження та передачу судових матеріалів до інших судів, безпеку суддів та працівників суду. За українським досвідом, під час війни доцільно децентралізувати повноваження судового управління та акумулювати їх «на місцях», а саме надати такі повноваження головам конкретних судів, що дозволяє оперативно реагувати на ситуацію відповідно до змін умов і потреб. Судова система у воєнний час має бути гнучкою та уникати надмірного формалізму. Має бути злагоджена та оперативна комунікація з парламентом, який має швидко змінювати законодавчу базу для судочинства відповідно до етапу розвитку війни.

4. У результаті проведеного дослідження маємо змогу констатувати, що система організації судоустрою в Україні та її забезпечення – це законодавчо встановлений порядок створення, реорганізації, ліквідації, фінансування та забезпечення організаційно-технічними ресурсами судових органів та установ, процедури призначення та звільнення суддів і встановлені умови реалізації гарантованого їм права вступу до структур із самоврядуванням, а також регламентування поведінки суддів, учасників і суб'єктів судового провадження, забезпечене мірами примусу у разі порушення. Окремі методи і їх обґрунтування ми більш детально розглянемо на наступних етапах нашого дослідження.

5. Вдосконалення системи судового адміністрування потребує комплексного підходу, спрямованого на цифровізацію, зниження бюрократичного навантаження, підвищення прозорості та адаптацію до викликів сьогодення, таких як воєнний стан і нові технологічні реалії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчук О.С. Надзвичайні закони в системі законодавства: теоретико-правові аспекти: дис. канд.юрид. наук: 12.00.01 (081-право). Київ, 2019. 257 с.
2. Бойко В. Поняття суддівської публічної адміністрації. Підприємництво, господарство і право. 2020. №2. С. 182-187.
3. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія. Харків: Право, 2010. 464 с.
4. Буравльов С. І. Адміністративно-правові засади діяльності господарських судів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 223 с.
5. Величко О. Управління в судах: ефективна комунікація: посіб. для працівників апарату суду. О. Величко, Т. Янковська. Київ, 2010. 120 с.
6. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 308–317.
7. Голосніченко І. П. Сучасне управління в суді: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 230 с.
8. Грабар О. Управління в судах: стратегічне планування: посіб. для працівників апарату суду. Київ, 2010. 88 с.
9. Двосторонні угоди. Офіційний сайт Національної школи суддів України, 2021. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/dvostoronni-ugodi/>
10. Електронний суд. Що це? ЄСІТС Технічна підтримка користувачів, 2020. URL: <https://wiki.court.gov.ua/pages/viewpage.action?pageId=6848551>.

11. Журавель Я.В. Поняття деліктних правовідносин та їх основні ознаки. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: «Право». 2020. Вип. 19. С. 80–89.

12. Журавель Я.В. Поняття зовнішніх управлінських відносин та їх місце в системі органів виконавчої влади. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право». 2020. № 61. С. 138–142. 45.

13. Журавель Я.В. Поняття та ознаки терміна «публічно-сервісні відносини». Право та державне управління: збірник наукових праць. 2020. № 2. С. 69–74.

14. Загальна теорія держави і права. За ред. В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 320 с.

15. Загородня, Т. С. «Загальна теорія держави та права: теоретичні основи та практичні аспекти.» // Правова держава. 2019. № 4. С. 18-33.

16. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» щодо зміни підсудності судів» №2112-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2112-20>

17. Закон України від 16.03.2000 № 1550- III «Про правовий режим надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

18. Звернення до Представництв міжнародних організацій та структур в Україні: Європейського союзу, Ради Європи, Міжнародного Валютного Фонду в Україні, Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, Українсько-канадського «Проекту підтримки судової реформи в Україні»: Рішення XV черговий з'їзд суддів України від 07.03.2018 р. URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/2018_DSA_docs/Richena_XV_%2007_03_20_18_zvernena.pdf.

19. Звіт моніторингу міжнародної технічної допомоги для України за II півріччя 2017, 2018. URL: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/437e7fab084>.

20. Звіт про результати аудиту ефективності використання Вищою радою правосуддя бюджетних коштів на формування суддівського корпусу та контроль за його діяльністю: рішення Рахункової палати від 26.03.2019 р. № 7- 2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/7-2_2019/Zvit_7-2_2019.pdf.

21. Інформаційне повідомлення на виконання рішення Рахункової палати від 03.12.2019 № 36-1. Рахункова палата України, 2019. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReactions/?id=856>.

22. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. Додаток 5 до Регламенту НШСУ, затвердженого наказом від 24.06.2016 №34. Схвалено Науково-методичною радою Національної школи суддів України, протокол від 23.12.2014 № 5. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>.

23. Курило О. М. Проблеми організаційної роботи апеляційного суду області: дис.канд. юрид. наук: 12.00.10. Судоустрій; прокуратура та адвокатура. Х., 2011. 225 с.

24. Матат А. Електронний суд в Україні: Ready, Steady, Go! Центр демократії та верховенства права, 2019. URL: <https://cedem.org.ua/articles/elektronnyj-sud-v-ukrayini-ready-steady-go/>.

25. Меморандум про співробітництво між Тренінговим центром прокурорів України та Національною школою судців України від 09.12.2020 р.

26. Місцевий суд: нормативна база, коментарі, методичні рекомендації. К. : Пульсари, 2005. 432 с.

27. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : моногр. С. О. Кузніченко. Вид. 2-ге. Одеса : ОДУВС, 2011. 324 с.

28. Організація роботи суду: навч. посіб. для студ. спец. вищ. навч. закл. І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, О. М. Овчаренко та ін.; за заг. ред. І. Є. Марочкіна. Харків: Право, 2012. 256 с.

29. Про затвердження Програми організаційного забезпечення діяльності судів м. Вінниці на 2015 – 2020 роки. Рішення від 25.09.2015 р. № 2306 67 сесія 6 скликання.

30. Про організацію роботи Верховної Ради України в умовах дії надзвичайного та/або воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 23.02.2022 № 2100-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 31. С. 1640.

31. Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року: Постанова Верховної Ради України від 24.02.2022 № 2103-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 19. С. 1037.

32. Про результати перевірки використання коштів Державного бюджету України, виділених на виконання Державної програми організаційного забезпечення діяльності судів. Рахункова палата, 2006. URL: http://old.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/788099?cat_id=412.

33. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. №276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>.

34. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06. 2016 р. № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.

35. Робота судів України в умовах воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-vumovakh-vonnogo-stanu

36. Сайт «Верховний Суд»: Розпорядження про визначення територіальної підсудності справ. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/

37. Сметюх І. Електронний суд: проблемні та практичні питання. електронне видання ЮРИСТ&ЗАКОН, 2020. № 46. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014373.

38. Судове адміністрування. Навчальна програма дистанційного курсу (в режимі онлайн). К., 2016. 300 с.

39. Удосконалення судового адміністрування. Програма USAID «Нове правосуддя, 2020. URL: https://newjustice.org.ua/uk/program_areas/spriyannyaudoskonallengnyu-sudovogo-adm/.

40. Юревич І. В. Єдність судової влади: монографія; НЮУ ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2014. 264 с.